

Martyna Siembida

Uniwersytet Śląski w Katowicach

Wysokie technologie jako nośniki wartości w wychowaniu małego dziecka

Wprowadzenie

Nieustające przemiany cywilizacyjne i postęp technologiczny wpływa na pojawianie się zróżnicowanych źródeł, z których dzieci czerpią nie tylko wiedzę ale wzorce zachowań. Ze względu na swobodny dostęp do Internetu i innych środków masowego przekazu młody odbiorca narażony jest na szereg oddziaływań, które nie zawsze mają pozytywny wpływ na jego osobowość. Podążając za refleksją Wacława Strykowskiego¹ na temat edukacji medialnej współczesny człowiek powinien być wyposażony w odpowiednie umiejętności w tym zakresie, ponieważ będzie to świadczyło o właściwym przygotowaniu jednostki do nauki, wykonywanego zawodu czy codziennego funkcjonowania w społeczeństwie. Zdaniem autora wzorem dla dzisiejszej edukacji jest koncepcja multimedialnego kształcenia umożliwiającego uczniom podejmowanie wielopłaszczyznowych, aktywizujących działań. Media jako bogate źródło informacji umożliwiają poszerzanie wiedzy w odmiennych aspektach dotychczas niemożliwych do zaobserwowania. Stanowią one nieodłączny element ludzkiego życia, jednak mimo wielu korzyści ich stosowania niosą ze sobą pewne zagrożenia. Dlatego społeczeństwo, w tym młodzież i dzieci najmłodsze powinny zostać odpowiednio przygotowane do właściwego odbioru poszczególnych komunikatów medialnych. Istotne jest zatem ostrożne i racjonalne wprowadzanie dzieci w świat medialny przez osoby dorosłe. W niniejszym opracowaniu skupiono uwagę głównie na negatywnym sposobie oddziaływania mediów na osobowość dziecka,

¹ W. Strykowski, *Rola mediów i edukacji medialnej we współczesnym społeczeństwie*, „Chowanna” 2003 nr 1, s. 111-122.

wynikającego z niewłaściwego wykorzystania owych źródeł wiedzy oraz nierozsądnego, nieodpowiedzialnego wyboru, co przedstawił w jednej ze swoich prac Waldemar Furmanek². Niejednokrotnie zastanawiamy się jak uchronić małe dziecko przed negatywnym wpływem tzw. wysokich technologii lub jakie nośniki wartości wybrać, aby czerpać z nich pozytywne wzorce. Problem ten dotyka już nie tylko młodzieży ale także dzieci w wieku przedszkolnym, które często są zagubione i nie potrafią odnaleźć się w otaczającej rzeczywistości społecznej. Dlatego tak ważne jest, aby zwracać uwagę na treści oglądane przez dzieci oraz źródła, z których korzystają już od najmłodszych lat.

Poszukując nowoczesnych i innowacyjnych rozwiązań często sięgamy po zróżnicowane źródła wartości wykorzystując współczesne środki masowego przekazu, a szczególnie media elektroniczne. Żyjemy w świecie, w którym wysokie technologie czyli urządzenia multimedialne stanowią ważny element codziennego życia dorosłych, młodzieży szkolnej i dzieci. Łatwy dostęp do Internetu, telefony komórkowe, tablety czy też inne urządzenia obecnie są głównym źródłem rozrywki dla dzieci. Przebywając w świecie medialnym nie zawsze czerpią pozytywne wzorce czy wartości społecznie pożądane. Współczesne pokolenie niejednokrotnie traktuje media jako najważniejsze środowisko edukacyjne oraz źródło informacji. Zmieniła się przez to rola rodziny w edukacji dziecka. Zdaniem Janusza Morbitzera³ zmieniła się tradycyjna triada wartości środowisk wychowawczych, stawiająca dotychczas rodzinę na piedestale a następnie szkołę oraz kościół. Dzisiaj owa triada zmieniła swój charakter w dużej mierze ustępując miejsca mediom, tworząc tym samym tetradę: rodzina, następnie media, szkoła oraz kościół. Można zatem zaobserwować rosnącą rolę mediów oraz stopniową marginalizację innych, ważnych instytucji wychowawczych. Pojawiają się zatem wątpliwości dotyczące roli mediów elektronicznych w wychowaniu, a szczególnie ich rola jako nośnika wartości dla dziecka w wieku przedszkolnym.

Badacze zajmujący się cybertechnologią komunikacyjną stwierdzili, że szybki postęp nowoczesnych technologii tworzy sylwetkę młodego człowieka określaną jako „cyfrowe dziecko”⁴. Nie tylko młodzież, ale już dzieci w wieku przedszkolnym znaczną część swojego czasu poświęcają

² W. Furmanek, *Zagrożenia wynikające z rozwoju technologii informacyjnych*, „Dydaktyka Informatyki” 2014 nr 9, s. 20-48.

³ J. Morbitzer, *O istocie medialności młodego pokolenia*, „Neodidagmata” 2011/2012, 33/34, s. 133-136.

⁴ J. Lewczuk, M. Z. Jędrzejko, *Psychologiczne konteksty aktywności dzieci i młodzieży w sieci*, w: S. Bębas, M. Z. Jędrzejko, K. Kasprzak, A. Szwedzik, A. Taper, (red.) *Cyfrowe dzieci*:

na gry komputerowe czy zabawy z wykorzystaniem sprzętów elektronicznych odrzucając przy tym inne aktywności istotne dla tego wieku. Ponadto coraz większa atrakcyjność i funkcjonalność pojawiających się na rynku technologii powoduje, że osoby dorosłe, takie jak rodzice czy nauczyciele przestają stanowić główne źródło informacji dla dzieci. Uważa się, że stałe oddziaływanie mediów na osobowość młodego człowieka przyczynia się do występowania opóźnień w zakresie rozwoju mowy i rozwoju umysłowego czy też pojawiania się problemów w nabywaniu kompetencji społecznych. Jedna z autorek publikacji dotyczących wpływu wysokich technologii na rozwój dziecka stwierdziła, że obecne pokolenie rozwija się zupełnie inaczej, gdzie media mają zasadniczy wpływ na funkcje mózgowe małych dzieci, które w odmienny sposób budują swoje relacje z ludźmi. Ponadto zwrócono uwagę na fakt, że dzisiaj odchodzi się od uczenia się dziecka poprzez rozmowę, gestykulację, odczytywanie wyrazu z twarzy rozmówców na rzecz nowoczesnych technologii, co w konsekwencji prowadzi do zaburzeń artykulacji, trudności w budowaniu zdań poprawnych gramatycznie, ubożego zasobu słownictwa, niskiej sprawności manualnej czy rozproszenia uwagi. Uważa się również, że nieobecność rodziców zastąpiona przez wysokie technologie wpływa na rozwój emocjonalny dzieci a systematyczne i długotrwałe użytkowanie może doprowadzić do silnych uzależnień. W związku z tym małe dzieci korzystające z różnorodnych urządzeń multimedialnych myślą obrazami i hamują rozwój wyobraźni, co wpływa również niekorzystnie na ich rozwój społeczny. Wychowankowie w lepszym stopniu potrafią opanować umiejętności technologiczne aniżeli podstawowe umiejętności, niezbędne do funkcjonowania w życiu społecznym. Zdaniem autorki nie uciekniemy od wysokich technologii, ponieważ stanowią one część naszego życia, ale istotne jest, aby nie udostępniać dzieciom urządzeń czy treści, których ich mózg nie potrafi przyswoić⁵.

W jednej ze swoich prac, Manfred Spitzer⁶ zwrócił uwagę na użytkowanie przez dzieci m.in. tabletów czy „czytanie” wspólnie z rodzicami książek elektronicznych zamiast drukowanych. Powołując się na zagraniczne

zjawisko, uwarunkowania, kluczowe problemy, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa -Milanówek 2017, s. 293-297, 304-305.

⁵ J. Cieszyńska-Rożek, *Wpływ wysokich technologii na rozwój poznawczy dzieci w wieku niemowlęcym i poniemowlęcym*, w: A. Ogonowska, G. Ptaszek, (red.) *Człowiek – technologia – media. Konteksty kulturowe i psychologiczne*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2014, s. 11-22.

⁶ M. Spitzer, *Cyberchoroby: Jak cyfrowe życie rujnuje nasze zdrowie*, (przeł.) M. Guzowska, Wydawnictwo Dobra Literatura, Słupsk 2016, s. 149-169.

wyniki przeprowadzonych badań autor przedstawił, że urządzenia cyfrowe w żaden sposób nie wspierają sfery ruchowej czy czuciowej, pozbawiając tym samym dziecko jakichkolwiek wrażeń zmysłowych. Ponadto dzieci często posługujące się tabletami mają ograniczony rozwój motoryki małej, myślenia przestrzennego czy uboższy zasób słownictwa. Badacz zasygnalizował fakt, że żadne urządzenia cyfrowe nie zastąpią doznawanych wrażeń zmysłowych poprzez bezpośredni kontakt dziecka z danym obiektem.

Inne niepojawające skutki korzystania z komputerów, smartfonów czy tabletów powoduje u młodego odbiorcy ścieranie się fikcji z rzeczywistością, co w efekcie prowadzi do odcinania się od rówieśników i nawiązywania jakichkolwiek relacji interpersonalnych. Niejednokrotnie dzieci nie potrafią poradzić sobie w sytuacjach dnia codziennego czy rzeczywistości społecznej wykazując przy tym słabą odporność emocjonalną na pojawiające się trudności czy zadania wynikające z pełnionych ról społecznych. Dlatego tak ważny jest nadzór osób dorosłych nad treściami, do jakich dziecko ma dostęp, aby nie zatraciło się w otaczającym nas wirtualnym świecie. Korzystanie z mediów elektronicznych przyniesie pozytywne rezultaty tylko wtedy, gdy będą rozsądnie wykorzystywane przez środowiska wychowawcze dziecka. Ponadto naukowcy zaobserwowali związek między preferowaniem przez rodziców nowości technologicznych jako formą spędzania wolnego czasu z późniejszym zachowaniem dziecka. Z przeprowadzanych badań wynika, że rodzice spędzający większość swojego wolnego czasu korzystając z sieci stanowią dla swojego dziecka model do naśladowania w zakresie tej aktywności. Fascynacja rodziców mediami elektronicznymi i czerpanie z nich korzyści czy zawieranie nowych znajomości przyczynia się do tego, że dziecko również przebywa w wirtualnym świecie mimo krytycznych uwag opiekunów. Postępowanie rodziców w zakresie korzystania z mediów powinno być spójne z udzielanymi sugestiami, ponieważ tylko wtedy dziecko będzie pewne, że istnieją atrakcyjniejsze formy spędzania swojego wolnego czasu aniżeli media elektroniczne.

Korzystanie dzieci z aplikacji mobilnych również niesie ze sobą wiele obaw ze strony rodziców. Według źródeł opiekunowie starają się zazwyczaj wybierać aplikacje, które posiadają walory edukacyjne, jednak nie zawsze potrafią one sprostać oczekiwaniom rodziców. Niepokoje dorosłych wynikają najczęściej z zagrożeń płynących z sieci, które obejmują głównie nieświadomy kontakt dziecka z nieestosownymi treściami lub automatyczne przekierowanie na stronę o takim charakterze. W przypadku pozostawienia dziecku swobody wyboru aplikacji bolączką rodziców są również gry zawierające w swojej treści akty przemocy czy agresji, takie jak np. „strzelanki”

szczególnie popularne wśród chłopców. Oddziaływanie takich aplikacji, zwłaszcza niedostosowanych do możliwości rozwojowych małego odbiorcy ma negatywne skutki, ponieważ oprócz wywoływania agresji u dziecka sprzyjają one urzeczywistnianiu się zachowań niepożądanych w życiu społecznym. Ponadto według opinii rodziców niekorzystny wpływ na rozwój dziecka może mieć nieprzyjemna muzyka pochodząca z danej aplikacji a nawet wywołująca przerażenie czy lęk⁷.

Rola mass mediów w edukacji i ich oddziaływanie wychowawcze

W wielu rozprawach dotyczących wartości przekazywanych przez media badacze zwrócili uwagę zarówno na pozytywne jak i negatywne oddziaływanie mediów na ogólny rozwój dziecka. Autorzy jednej z prac, Jacek Pyżalski i Michał Klichowski⁸ stwierdzili, że technologie informacyjno-komunikacyjne z jednej strony pozytywnie wpływają na rozwój dziecka, ponieważ umożliwiają zdobywanie odmiennych doświadczeń często niemożliwych do poznawania ich w rzeczywistości. Ponadto korzystnie wpływają na proces uczenia się, ponieważ dzięki owym technologiom staje się on efektywniejszy, skuteczniejszy a także możliwe jest wyrównywanie braków. Z drugiej jednak strony oprócz walorów zwrócono uwagę na negatywne efekty odbierania przez najmłodszych odbiorców upowszechnianych treści przez media, gdzie dziecko w wieku przedszkolnym skłonne do naśladownictwa może przejawiać wzorce zachowań niepożądanych. Można zatem zauważyć jak wielką moc oddziaływania mają środki masowego przekazu, zarówno te pozytywne jak i negatywne. Młody odbiorca może w odmienny sposób poszerzać swoje horyzonty i zdobywać wiedzę, jak również rozwijać umiejętności posługiwania się nową technologią. Media elektroniczne pozwalają również na przekroczenie pewnych granic poznawania świata, których w normalnej rzeczywistości nie sposób przekroczyć. Wszystko to jednak wymaga rozsądku i kontrolowania przez dorosłych przekazywanych treści, aby miały one charakter edukacyjny oraz zawierały tylko to, co cenne i wartościowe. Istotne jest, aby w dzisiejszych czasach uczyć

⁷ K. Makaruk, Sz. Wójcik, *Aplikacje mobilne dla dzieci w wieku 3-6 lat. Diagnoza potrzeb i możliwości wsparcia dla rodziców*, „Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka” 2015, 14/3, s. 83-97, <<http://www.dzieckokrzywdzone.fdds.pl/index.php/DK/article/download/470/336>>, dostęp: 26.06.2018.

⁸ J. Pyżalski, M. Klichowski, *Technologie informacyjno-komunikacyjne a dzieci w wieku przedszkolnym – model szans i zagrożeń*, Poznań 2014, <http://edutakacja.oeiizk.waw.pl/wp-content/uploads/2016/04/Technologie_informacyjno-komunikacyjne_Pyzalski.pdf>, dostęp: 28.06.2018.

dzieci od najmłodszych lat rozpoznawania i urzeczywistniania bogactwa najpiękniejszych wartości z przekazywanych treści, aby ukształtować moralnie silną osobowość każdego młodego człowieka.

Zagrożenia płynące ze świata mediów opisał w jednej ze swoich prac Janusz Gajda⁹, który uznał za istotne i niepokojące następujące aspekty: 1) tworzenie fałszywego obrazu realnego świata przepełnionego aktami przemocy czy patologii społecznej bez odniesienia do gruntowanych analiz sytuacji społecznej i sposobach zapobiegania określonym zjawiskom; 2) popularyzacja wartości materialnych w wyniku upowszechniania konsumpcjonizmu; 3) dekulturyzacja wynikająca z globalizacji mającej na celu szybkie przekazywanie określonych treści na skalę światową. Autor zwrócił uwagę na fakt, że mass media dążą za sensacją, aby tym samym skoncentrować uwagę ludzi na błahych często problemach mających przysłonić sprawy wyższej rangi. Ponadto współcześnie przypisuje się niską jakość prezentowanych programów telewizyjnych czy reklam, co wiąże się często z rywalizacją nadawców o pozyskiwanie jak największej ilości odbiorców. Oprócz niebezpieczeństw jakie niesie ze sobą korzystanie ze środków masowego przekazu upatruje się również wiele korzyści, ponieważ oddziaływania są zauważalne we wszystkich sferach działalności człowieka. Uważa się, że nowoczesne technologie wzbogaciły nie tylko proces komunikacyjny ale wpłynęły także na jakość procesu edukacyjnego stwarzając nowe możliwości w zakresie sposobu przekazywania treści. Przyjmuje się, że dzięki komputerom czy Internetowi edukacja zyskała nowy wymiar, umożliwiający zdobywanie informacji w szerszym niż dotychczas zakresie czy kształcenie na odległość. Ponadto urządzenia te znalazły zastosowanie w zajęciach terapeutycznych.

Prowadząc rozważania na temat wyzwań dla współczesnej edukacji i obecności w niej nowoczesnej technologii, J. Pyżalski¹⁰ stwierdził, że od danego środowiska zależy czy będą one miały korzystny czy negatywny wpływ dla rozwoju. Nie należy w tym przypadku pomijać osób, które podejmują zarówno działania twórcze w Internecie, jak i wspierające innych czy niosące pomoc. Autor zwraca uwagę na to, że dziecko – uczeń powinien być wyposażony nie tylko w sprawności technologiczne ale również w umiejętność oceniania negatywnych zdarzeń w wirtualnym świecie i rozsądnego

⁹ J. Gajda, *Media w edukacji*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2004, s. 63-67, 135-148.

¹⁰ J. Pyżalski, *Wyzwania dla edukacji: czy nowe technologie rzeczywiście niosą nowe zagrożenia? – rozmowa z Jackiem Pyżalskim*, w: M. Pomianowska, M. Stańczyk, (red.) *O szkole od nowa. Rozmowy o edukacji*, Wolters Kluwer Polska SA, Warszawa 2017, s. 129-145.

podejmowania działań w społeczeństwie online. Istotną rolę w tym zakresie przypisuje się nauczycielowi, który włączając nowe technologie w proces edukacyjny powinien być przewodnikiem pomagającym w odbiorze, analizie i ocenie wyszukiwanych informacji w Internecie.

Rola nośników wartości w edukacji małego dziecka

Obecnie szczególnie nacisk kładzie się na wprowadzanie dzieci w świat wartości, na co zwracają również uwagę autorzy nowej podstawy programowej. Jeden z autorów, Krzysztof Stachewicz¹¹, rozważając problematykę wartości stwierdził, że niemożliwe jest podanie jednoznacznej definicji tego terminu ze względu na wszechstronne i wielokierunkowe jego stosowanie w różnych sytuacjach. Niemniej jednak zgodnie podkreślił się, że wartością jest to, co powinno być przedmiotem szczególnej troski i ochrony, co należy doskonalić, podtrzymywać i urzeczywistniać. Najistotniejsze dla niniejszego opracowania jest zdefiniowanie pojęcia „wartość” w płaszczyźnie pedagogicznej, które Leon Zarzecki¹² przedstawił jako podstawowy czynnik wpływający na ukierunkowanie sposobu oceniania zachowania innych ludzi i ich postaw a także danych obiektów czy zjawisk godnych pozytywnej oceny. Według autora istnienie wartości jest samoistne, natomiast zadaniem człowieka jest ich odkrywanie i doświadczanie. Wartości motywują ludzi do podejmowania wszelkich działań, dlatego też zajmują istotne miejsce w strukturze osobowości jednostek. W pedagogice pojęcie wartości będzie stanowiło podstawę dla opracowywania celów nauczania i wychowania w odniesieniu do rozwoju zarówno małego dziecka, jak i młodzieży.

Na proces interioryzacji przez dzieci systemu wartości wpływa wiele czynników. Do najistotniejszych należy sposób, w jaki zostały one wyeksponowane w procesie wychowania, czyli jakie nośniki wartości umożliwiały ich poznanie i zrozumienie. W dobie przemian cywilizacyjnych i nieustannego rozwoju technologii spotyka się zróżnicowane źródła, z których dzieci czerpią nie tylko wiedzę ale wzorce zachowań. Wyróżnia się następujące, współczesne nośniki wartości: utwory literatury dziecięcej, kultura i sztuka, język (komunikacja werbalna i niewerbalna), wysokie technologie, wzór osoby dorosłych¹³. Coraz większą i znaczącą rolę w przekazywaniu wartości

¹¹ K. Stachewicz, *O wartościach. Kilka uwag filozofa*, w: A. Pryba, (red.) *Rodzina szkołą wartości*, Poznań 2011, s. 19-21

¹² L. Zarzecki, *Teoretyczne podstawy wychowania: teoria i praktyka w zarysie*, Jelenia Góra 2012, s. 61.

¹³ K. Żuchelkowska, *Świat wartości dzieci kończących edukację przedszkolną*, Bydgoszcz 2012, s. 73-96.

dzieciom odgrywają dziadkowie, którzy poświęcając swój czas na opiekę i pomoc w wychowaniu przekazują wnukom właściwe postawy moralne, zasady czy tradycje¹⁴.

Aby uzyskać informacje na temat stosowanych przez środowiska wychowawcze dziecka nośników wartości przeprowadzono badania wśród populacji nauczycieli wychowania przedszkolnego (30 osób) oraz rodziców dzieci 3-6-letnich (30 osób). W celu przeprowadzenia badań posłużono się metodą sondażu diagnostycznego, techniką ankiety oraz narzędziem badawczym w postaci kwestionariusza ankiety przeznaczonego dla nauczycieli wychowania przedszkolnego oraz rodziców dzieci 3-6-letnich. Celem badań w niniejszym opracowaniu było ustalenie znajomości nośników wartości przez rodziców i nauczycieli oraz poznanie opinii na temat skutków oddziaływania współczesnych multimediów na rozwój dziecka. W pracy przedstawiono wybrane wyniki przeprowadzonych badań. Pierwsze zagadnienie dotyczyło nośników wartości pomagających w przekazywaniu wartości dzieciom. Poproszono zatem rodziców, aby wskazali te nośniki wartości, które ich zdaniem pomagają w przekazywaniu wartości dzieciom. Uzyskane wyniki ilustruje tabela 1.

¹⁴ A. Przygoda, *Dziadkowie – najlepsi opiekunowie i wychowawcy*, „Pedagogika Rodziny” 2011 nr 1 (3/4), s. 111-120.

Tabela 1. Nośniki wartości pomagające w przekazywaniu wartości dzieciom według opinii rodziców

N = 30

Lp.	Nośnik wartości	Liczba wskazań	%
1.	literatura dziecięca	25	83
2.	programy telewizyjne	17	57
3.	gry komputerowe	1	3
4.	źródła Internetu	7	23
5.	własny przykład	14	47
6.	rozmowa z dzieckiem	26	87
7.	kontakt dziecka z dziadkami	5	17
8.	inne	-	-

Źródło: badania własne

Wyniki nie sumują się, możliwość wielokrotnych odpowiedzi

Na podstawie uzyskanych wyników badań można stwierdzić, że dla zdecydowanej większości rodziców nośnikiem wartości pomagającym w przekazywaniu dzieciom wartości jest *rozmowa* a następnie *literatura dziecięca*, co stanowi tym samym największą liczbę wskazań. Natomiast najmniejsza grupa badanej populacji rodziców stwierdziła, że *źródła Internetu*, *kontakt dziecka z dziadkami* oraz *gry komputerowe* pomagają w przekazywaniu wartości dzieciom. Odpowiedzi respondentów świadczą o tym, że zdecydowanie wolą, aby ich dzieci spędzały czas na rozmowie o wartościach aniżeli na poznawaniu ich poprzez gry komputerowe czy źródła Internetu. Istotne jest, że rodzice oprócz realizacji swoich planów zawodowych starają się wychować dziecko najlepiej jak potrafią, wyposażając je w najcenniejsze wartości i cechy osobowości. Oznacza to również wzajemne, dobre relacje w środowisku rodzinnym dziecka. Natomiast biorąc pod uwagę treści literatury dziecięcej stosowane w celu przekazywania całego bogactwa najpiękniejszych wartości można stwierdzić, że jest to niezwykle istotny aspekt zwłaszcza w czasach, gdzie odchodzi się od rozwijania zainteresowań czytelniczych na rzecz nowoczesnych technologii.

Kolejne zagadnienie związane z nośnikami wartości, które zadano rodzicom dotyczyło swobodnego dostępu dziecka do danych źródeł. Poproszono rodziców, aby wskazali te nośniki wartości, do których ich dzieci mają swobodny dostęp.

W oparciu o opinię badanej populacji rodziców dzieci mają swobodny dostęp do wszystkich wymienionych nośników wartości (22 osoby – tj. 73%), mianowicie: *literatury dziecięcej* (7 osób – tj. 23%), *telewizji* (5 osób – tj. 17%), *tabletu* (1 osoba – tj. 3%), *Internetu* (1 osoba – tj. 3%), *gier komputerowych*. Dowodzi to, że dzieci obecnie korzystają z różnorodnych nośników, w tym

nowości technologicznych pojawiających się i dostępnych na rynku. Ważne jest, że rodzice zwracają uwagę na nowości technologiczne towarzyszące ludziom w ich codziennym życiu i stosują je w zróżnicowany sposób. Biorąc pod uwagę pojedyncze wskazania rodziców odnośnie wymienionych odpowiedzi, można zauważyć, że to właśnie literatura dziecięca stanowi nośnik, do którego dzieci mają swobodny dostęp.

Następne zagadnienie dotyczyło świadomości rodziców zagrożeń, jakie dla rozwoju dziecka stanowi korzystanie a multimediów. Analizując odpowiedzi można stwierdzić, że większości rodziców *trudno powiedzieć* (16 osób – tj. 53%) czy swobodne korzystanie z multimediów jest bezpieczne dla rozwoju ich dziecka. Jednak nieco mniejsza grupa dostrzega to zagrożenie i uważa, że jest ono bardzo duże (14 osób – tj. 47%). Żadna z osób ankietowanych nie wskazała odpowiedzi przeczącej, co świadczy o wiedzy rodziców na temat niebezpieczeństwa związanego z korzystaniem dzieci z nowoczesnych technologii. Kontynuacją poprzedniego pytania było poproszenie rodziców o uzasadnienie swojej odpowiedzi dotyczącej zagrożeń płynących z multimediów dla rozwoju dziecka. W celu ułatwienia przedstawienia uzyskanych wyników posłużono się kategoryzacją, co zostało przedstawione w tabeli 2.

Tabela 2. Uzasadnienie przez rodziców zagrożeń płynących ze swobodnego dostępu do multimediów (w tym Internetu) N = 14

Lp.	Uzasadnienie odpowiedzi	Liczba wskazań	%
1.	przekazywanie negatywnych wzorców zachowań naśladowanych przez dziecko	2	14
2.	brak umiejętności odróżniania treści dobrych od złych przez dziecko	5	36
3.	przekazywanie treści (obrazów) o różnej tematyce, nie zawsze dobrej	4	29
4.	brak kontroli nad oglądanymi treściami przez dziecko	3	21
Razem		14	100

Źródło: badania własne

Z odpowiedzi respondentów wynika, że największym zagrożeniem dla rozwoju dziecka jest brak umiejętności odróżniania treści dobrych od złych pochodzących z multimediów a następnie przekazywanie treści czy obrazów o zróżnicowanej, nie zawsze dobrej tematyce, co stanowi największą liczbę wskazań. Rzadziej wskazywany był brak kontroli nad oglądanymi treściami przez dziecko oraz przekazywanie negatywnych wzorców zachowań naśladowanych przez dziecko. Dowodzi to świadomości rodziców możliwości percepcyjnych ich dzieci oraz gotowości do właściwej oceny określonych treści.

Biorąc pod uwagę wyniki z uzyskanych wyżej odpowiedzi można stwierdzić, że są one spójne z poglądami przedstawionymi w literaturze przedmiotu odnośnie zagrożeń wynikających ze swobodnego korzystania przez dzieci z urządzeń multimedialnych. Należy jednak dodać, że pomimo świadomości rodziców na temat zagrożeń płynących z wysokich technologii żaden z nich nie wskazał konkretnych przykładów negatywnych oddziaływań na rozwój w sferze emocjonalnej, psychicznej czy społecznej. Rodzice zwrócili uwagę na odróżnianie wartości moralnych przez dziecko, zróżnicowane obrazy i treści, które dziecko odbiera oraz reprezentowane postawy.

Pytania o podobnym charakterze zostały skierowane do nauczycieli wychowania przedszkolnego. Ich również poproszono o wskazanie nośników wartości, które pomagają dzieciom poznać, zrozumieć i przyjąć dany wartości. Odpowiedzi ilustruje tabela 3.

Tabela 3. Nośniki wartości umożliwiające dzieciom poznanie, zrozumienie i przyjęcie wartości według opinii nauczycieli

N = 30			
Lp.	Nośnik wartości	Liczba wskazań	%
1.	literatura dziecięca	25	83
2.	programy telewizyjne	6	20
3.	gry komputerowe	2	7
4.	źródła Internetu	3	10
5.	własny przykład	21	70
6.	rozmowa z dzieckiem	28	93
7.	kontakt dziecka z dziadkami	16	53
8.	inne	4	13

Źródło: badania własne

Wyniki nie sumują się, możliwość wielokrotnych odpowiedzi

W oparciu o wyniki badań ustalono, że dla największej liczby badanej populacji nauczycieli *rozmowa z dzieckiem* a następnie *literatura dziecięca* stanowią nośniki, które pomagają poznać, zrozumieć i przyjąć dzieciom określone wartości, co stanowi tym samym największą liczbę wskazań. Z kolei dla najmniejszej liczby nauczycieli źródła Internetu i gry komputerowe stanowią nośniki wartości, które umożliwiają dzieciom poznanie, zrozumienie i przyjęcie wartości. Badana populacja nauczycieli wskazała również inne nośniki wartości, mianowicie: „*przykład osób, które przedstawiają swoją postawę życiową wartościową*”; „*kontakt z rodzicami, bliskimi*”; „*kontakt z innymi ludźmi*”; „*rodzina – przede wszystkim dla dzieci ten nośnik jest najważniejszy (jeśli dobrze funkcjonuje – przekazuje wartości; jeśli źle np. rodziny patologiczne – staje się nośnikiem antywartości)*”. Biorąc pod uwagę opinię

obu badanych populacji odnośnie nośników wartości umożliwiających lub pomagających poznać czy zrozumieć wartości dzieciom można stwierdzić, że dorośli zdecydowanie uważają rozmowę z dzieckiem i literaturę dziecięcą za najlepszy sposób przekazywania wartości. Wskazane odpowiedzi respondentów świadczą o tym, że pomimo pojawiających się nowości technologicznych jako nowe nośniki wartości, cenią te tradycyjne i umożliwiające prosty przekaz wartości uniwersalnych.

Następnie poproszono o wskazanie nośników wartości, do których dzieci mają swobodny dostęp. Wyniki ilustruje tabela 4.

Tabela 4. Swobodny dostęp dziecka do danych nośników wartości według opinii nauczycieli

N = 30

Lp.	Nośnik wartości	Liczba wskazań	%
1.	literatura dziecięca	7	23
2.	telewizja	12	40
3.	gry komputerowe	9	30
4.	tablet	10	33
5.	Internet	8	27
6.	wszystkie wyżej wymienione	17	57
7.	inne	-	-

Źródło: badania własne

Wyniki nie sumują się, możliwość wielokrotnych odpowiedzi

Odpowiedzi respondentów dowodzą, że dzieci mają swobodny dostęp do wszystkich wymienionych (17 osób – tj. 57%) kolejno nośników wartości, mianowicie: *telewizja* (12 osób – tj. 40%), *tablet* (10 osób – 33%), *gry komputerowe* (9 osób – tj. 30%), *Internet* (8 osób – 27%) i *literatura dziecięca* (7 osób – tj. 23%). Odpowiedzi wskazane przez nauczycieli wychowania przedszkolnego świadczą o tym, że współczesne dzieci mają swobodny dostęp do wszystkich nowoczesnych technologii. Podobnie odpowiedzieli na to pytanie rodzice, jednak uwzględnili oni odmienną kolejność, mianowicie według rodziców dzieci mają przede wszystkim swobodny dostęp do literatury dziecięcej, natomiast zdaniem nauczycieli są to urządzenia multimedialne. Populacje biorące udział w przeprowadzonych badaniach są zgodne, co do swobodnego korzystania dzieci ze wszystkich nośników wartości, jednak przy wskazywaniu odpowiedzi szczegółowych pojawiły się pewne rozbieżności. W związku z tym kolejne pytanie dotyczyło opinii nauczycieli wychowania przedszkolnego na temat zagrożeń płynących ze swobodnego dostępu dziecka do multimediiów. Według opinii nauczycieli swobodny dostęp dzieci do multimediiów w tym Internecie stanowi zagrożenie dla rozwoju dziecka w wieku przedszkolnym. Wskazało

taką odpowiedź zdecydowanie najczęściej badanych (23 osoby – tj. 76%). Załedwie kilka osób nie potrafiło określić swojego zdania na ten temat (5 osób – tj. 17%) a 2 stwierdziły, że swobodny dostęp do multimediów i Internetu nie stanowi zagrożenia dla rozwoju dzieci w wieku przedszkolnym, uzasadniając swój wybór stwierdzeniem, że: „*współczesny świat opiera się na mutimediach*”; „*dzieciom stale tłumaczy się, co jest dobre a co złe*”.

Nauczycieli, którzy dostrzegają zagrożenia ze strony mediów poproszono o uzasadnienie wskazanej odpowiedzi. W celu ułatwienia przedstawienia uzyskanych wyników posłużono się kategoryzacją, co zostało przedstawione w tabeli 5.

Tabela 5. Uzasadnienie przez nauczycieli zagrożeń płynących ze swobodnego dostępu do multimediów (w tym Internetu) N = 30

Lp.	Uzasadnienie odpowiedzi	Liczba wskazań	%
1.	złe, nieodpowiednie treści	11	37
2.	naśladowanie złych postaw, zachowań oraz nabieranie złych nawyków	4	13
3.	brak świadomości i kontroli nad oglądany-mi treściami przez dziecko	7	23
4.	brak umiejętności odróżniania treści do-brych od złych przez dziecko	5	17
5.	obniżona sprawność ruchowa, koncentracja uwagi	1	3
6.	chaos w multimedialnym przekazie wartości	2	7

Źródło: badania własne

Wyniki nie sumują się, pytanie otwarte

W świetle uzyskanych wyników badań można stwierdzić, że największa liczba badanej populacji nauczycieli wychowania przedszkolnego uzasadnia swój wybór tym, że swobodny dostęp do multimediów stanowi zagrożenie przez udostępniane złe i nieodpowiednie treści, co stanowi tym samym największą liczbę wskazań. Mniejsza grupa respondentów upatruje się zagrożeń dla rozwoju dziecka w braku kontroli nad oglądanymi treściami, braku świadomości osoby dorosłej odnośnie przeglądanych stron przez dziecko a także braku umiejętności odróżniania treści dobrych od złych. Z kolei najmniejszą liczbę wskazań uzyskały kolejno odpowiedzi dotyczące zagrożeń dla rozwoju na skutek oddziaływań multimediów, takie jak: *naśladowanie złych postaw, zachowań oraz nabieranie złych nawyków; chaos w multimedialnym przekazie wartości oraz obniżona sprawność ruchowa, koncentracja uwagi*. Na szczególną uwagę zasługują 2 wypowiedzi nauczycieli wychowania przedszkolnego odnośnie zagrożeń wynikających ze swobodnego dostępu dzieci do multimediów,

co będzie stanowiło podsumowanie omawianego zagadnienia: *dzieci są coraz mniej sprawne ruchowo, rozdrażnione, mają problemy z koncentracją uwagi i często naśladowują nie zawsze pozytywnych bohaterów*”; „*jesteśmy bombardowani przez multimedia różnymi programami, filmami, w których nie ma przekazywanych wartości. Dzieci nie potrafią jeszcze wybrać samodzielnie tych dobrych i złych programów*. Uzyskane dane dowodzą, że nauczyciele dostrzegają inne zagrożenia dla rozwoju wynikające z systematycznego korzystania przez dzieci z wysokich technologii aniżeli rodzice. Wychowawcy wskazali nieprawidłowości związane z koncentracją uwagi, sprawnością ruchową, sferą emocjonalną i relacjami społecznymi. W tym przypadku potwierdza się opinia, że nie można uciec od nowości technologicznych, lecz aby przyniosły one pozytywne rezultaty powinny być dostosowane do wieku, poziomu rozwojowego dziecka a także użytkowane z rozwagą.

Podsumowanie

Przeprowadzone badania dowodzą, że współczesne dzieci mają bardzo duży kontakt ze środowiskiem medialnym, czerpią informacje i korzystają często z nowoczesnych, wysokich technologii. Niejednokrotnie przebywając w wirtualnej rzeczywistości z pewnością poznają zamieszczone w niej treści. Zarówno rodzice dzieci, jak i nauczyciele wychowania przedszkolnego mają świadomość zalet, jak i zagrożeń związanych z częstym korzystaniem przez dzieci z multimediów. Dostrzegają ich rolę w rozwijaniu osobowości dzieci, kształtowaniu postaw i zachowań. Mają również świadomość, że kontakt ich dzieci z niewłaściwymi treściami może mieć negatywny wpływ na prawidłowy rozwój sfery emocjonalnej i moralnej. Jednak za najważniejsze we wprowadzaniu dzieci w świat wartości uważają rozmowę z dzieckiem i czytanie odpowiedniej literatury dziecięcej.

Podsumowując można stwierdzić, że niezwykle istotne jest to, że dorośli wysoko cenią komunikację z dziećmi, wspólne spędzanie z nimi czasu i czytanie literatury. Bliskie i częste kontakty rodziców z dziećmi stanowią najskuteczniejszą metodę wprowadzania ich w świat wartości. Ważne jest także, że pomimo dostrzegania zalet wysokich technologii, zwłaszcza w zakresie łatwego i szybkiego zdobywania wiedzy, dorośli dostrzegają zagrożenia związane z zamieszczonymi w nich nieodpowiednimi informacjami, postawami oraz zachowaniami. Dlatego tak istotna jest kontrola przez rodziców treści udostępnianych dzieciom, ich omawianie oraz przestrzeganie przed zagrożeniami. Przy właściwym korzystaniu z zasobów Internetu nowoczesne multimedia mogą mieć pozytywny wpływ na rozwój osobowości dziecka przez co stają się odpowiednim nośnikiem wartości.

Bibliografia:

- Cyfrowe dzieci: zjawisko, uwarunkowania, kluczowe problemy*, red. Bębas S., Jędrzejko M. Z., Kasprzak K., Szwedzik A., Taper A., Warszawa-Milanówek 2017.
- Furmanek W., *Zagrożenia wynikające z rozwoju technologii informacyjnych*, „Dydaktyka Informatyki” 2014 nr 9, s. 20-48.
- Gajda J., *Media w edukacji*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2004.
- Makaruk K., Wójcik Sz., *Aplikacje mobilne dla dzieci w wieku 3-6 lat. Diagnoza potrzeb i możliwości wsparcia dla rodziców*, „Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka”, Vol. 14, 3/2015, s. 83-97.
- Morbitz J., *O istocie medialności młodego pokolenia*, „Neodidagmata” nr 33/34, Poznań 2011/2012, s. 133-136.
- Człowiek – technologia – media. Konteksty kulturowe i psychologiczne*, red. Ogonowska A., Ptaszek G., Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2014.
- Pomianowska M., Stańczyk M., *O szkole od nowa. Rozmowy o edukacji*, Wolters Kluwer Polska SA, Warszawa 2017.
- Przygoda A., *Dziadkowie – najlepsi opiekunowie i wychowawcy*, „Pedagogika Rodziny” 2011 nr 1, (3/4), s. 111-120.
- Pyżalski J., Klichowski M., *Technologie informacyjno-komunikacyjne a dzieci w wieku przedszkolnym – model szans i zagrożeń*, Poznań 2014.
- Rodzina szkołą wartości*, red. Pryba A., Wyd. Uniwersytet im. Adama Mickiewicza. Wydział Teologiczny. Redakcja Wydawnictw, Poznań 2011.
- Spitzer M., *Cyberchoroby: Jak cyfrowe życie rujnuje nasze zdrowie*, (przeł.) M. Guzowska, Wydawnictwo Dobra Literatura, Słupsk 2016.
- Strykowski W., *Rola mediów i edukacji medialnej we współczesnym społeczeństwie*, „Chowanna” 2003 nr 1, s. 111-122.
- Zarzecki L., *Teoretyczne podstawy wychowania: teoria i praktyka w zarysie*, Wyd. Karkonoska Państwowa Szkoła Wyższa w Jeleniej Górze, Jelenia Góra 2012.
- Żuchelkowska K., *Świat wartości dzieci kończących edukację przedszkolną*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz 2012.

High technologies as carriers of values in bringing up a small child

The issue related to the role of media in the life of a child is important due to the rapid development of modern technologies. Currently,

technological innovations accompany people in every area of life, which is why they take on more importance than before. Early child's contact with various types of media and the effects of their interaction are observed not only among children at school, but also among pre-school children or even younger ones. Due to the more frequent, free access to the media, special emphasis is placed today on bringing children into the world of values. Therefore, the main purpose of the contents was to determine whether the media as a carrier of values affect children's upbringing in adult opinions, including teachers and parents. It was also important to determine whether the media help children understand and accept new values or pose a threat to their development, which will be presented in this study.

Keywords: high technologies, values, pre-school child.

Wysokie technologie jako nośniki wartości w wychowaniu małego dziecka

Problematyka związana z rolą mediów w życiu dziecka jest istotna ze względu na szybki rozwój współczesnych technologii. Obecnie nowości technologiczne towarzyszą człowiekowi w każdej dziedzinie życia, dlatego nabierają one większego znaczenia niż dotychczas. Wczesny kontakt dziecka z różnego typu mediami oraz skutki ich oddziaływań obserwuje się nie tylko u dzieci w szkole, ale również wśród dzieci w wieku przedszkolnym lub nawet młodszych. W związku z tym, że coraz częściej dzieci mają swobodny dostęp do multimediów szczególnie dzisiaj akcentuje się wprowadzanie dzieci w świat wartości. Dlatego głównym celem przedstawionych treści było ustalenie czy media jako nośnik wartości mają wpływ na wychowanie dziecka według opinii dorosłych, w tym nauczycieli i rodziców. Istotne było również określenie czy media pomagają dzieciom zrozumieć i przyjąć dane wartości czy stanowią zagrożenie dla ich rozwoju, co zostanie zaprezentowane w niniejszym opracowaniu.

Słowa kluczowe: wysokie technologie, wartości, dziecko w wieku przedszkolnym.